

POSTANOWIENIE

Dnia 11 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ryszard Witkowski (przewodniczący)

SSN Konrad Wytrykowski

SSN Adam Tomczyński (sprawozdawca)

w Izbie Dyscyplinarnej na posiedzeniu w dniu 11 marca 2021 r.

w sprawie zażalenia M. L. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w L. w stanie spoczynku na uchwałę Sądu Dyscyplinarnego przy Prokuratorze Generalnym z 24 kwietnia 2019 r. – sygn. PK I SD (...)

w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej M. L., prokuratora Prokuratury Rejonowej w L. w stanie spoczynku na podstawie art. 437 § 2 kpk w związku z art. 439 § 1 pkt 9) kpk i art 17 § 1 pkt 5) kpk oraz w związku z art. 171 pkt 1) Prawa o prokuraturze

postanowił:

1. uchylić zaskarżoną uchwałę Sądu Dyscyplinarnego przy Prokuratorze Generalnym z 25 kwietnia 2019 r. – sygn. PK I SD (...) w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej M. L. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w L. w stanie spoczynku za wskazane tam czyny
2. umorzyć postępowanie w sprawie,
3. kosztami postępowania odwoławczego obciążyć Skarb Państwa

UZASADNIENIE

1. Wniosek o zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej

Naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S. wnioskiem z 15 marca 2019 r. wystąpił do Sądu Dyscyplinarnego przy Prokuratorze Generalnym o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na

pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Rejonowej w L. w stanie spoczynku M. L. za czyny zabronione polegające na tym, że:

I. w okresie od 5 maja 1982 r. do 11 czerwca 1982 r. w K. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w K., wykonując polecenia swoich przełożonych, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami państwa komunistycznego stosującego masowe represje, w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy, w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż ze względów politycznych, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wbrew zgromadzonemu w postępowaniu karnym materiałowi dowodowemu sygn. Pg.śl. (...) w dniu 5 maja 1982 r. wydał postanowienie o przedstawieniu P. J. zarzutów popełnienia przestępstw penalizowanych w art. 276 § 3 kk/69 i art. 270 § 1 kk/69 i w tym dniu i w dniu 11 czerwca 1982 r. zastosował wobec podejrzanego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, zaś w dniu 20 maja 1982 r. oraz w dniu 21 czerwca 1982 r. sporządził celem skierowania do sądu przeciwko w/w akt oskarżenia, a następnie w dniu 12 lipca 1982 r. podzegał, w toku toczącego się postępowania sądowego, sygn. So. W (...), skład sędzący Sądu (...) Okręgu Wojskowego, do uznania oskarżonego P. J. za winnego zarzucanych mu czynów i wymierzenia kary 3 lat pozbawienia wolności pomimo, iż materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, iż swoim zachowaniem oskarżony wypełnił znamiona zarzucanych mu czynów, przyjmując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny oraz stosując wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań, iż ww. łączył Polską Rzeczpospolitą Ludową, i jej ustrój, poprzez umieszczanie na murach napisów dotyczących Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego a także, że założył związek mający na celu łżenie ustroju, w sytuacji gdy Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego nie była objęta zakresem ochrony żadnego przepisu prawa karnego, a napisy stanowiły wyraz sprzeciwu wobec wprowadzonego stanu wojennego, zaś rzekomy związek założony przez oskarżonego, w sposób oczywisty nie istniał, którym to działaniem M. L. dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości, w postaci poważnej represji politycznej, a także naruszył prawa człowieka do wyrażania swoich przekonań politycznych i różnych opinii

dotyczących życia społecznego, na skutek czego doszło do bezprawnego pozbawienia pokrzywdzonego wolności, na okres powyżej dni 7, czym działał na szkodę interesu publicznego i prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 18 § 2 kk w zb. z art. 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 12 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2018.2032).

II. w okresie od 5 maja 1982 r. do 11 czerwca 1982 r. w K. jako podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w K., wykonując polecenia swoich przełożonych, wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami państwa komunistycznego stosującego masowe represje, w szczególności wobec osób będących w opozycji wobec ówczesnej władzy, w postaci wprowadzenia w Polsce stanu wojennego, przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, iż ze względów politycznych, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, wbrew zgromadzonemu w postępowaniu karnym materiałowi dowodowemu sygn. Pg.śl. (...) w dniu 6 maja 1982 r. wydał postanowienie o przedstawieniu M. G. zarzutów popełnienia przestępstw penalizowanych w art. 276 § 3 kk/69 i art. 270 § 1 kk/69 i w tym dniu i w dniu 11 czerwca 1982 r. zastosował wobec podejrzanego środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, zaś w dniu 20 maja 1982 r. oraz w dniu 21 czerwca 1982 r. sporządził celem skierowania do sądu przeciwko ww. akt oskarżenia, a następnie w dniu 12 lipca 1982 r. podzegał, w toku toczącego się postępowania sądowego, sygn. So. W (...), skład sądzący Sądu (...) Okręgu Wojskowego, do uznania oskarżonego M. G. za winnego zarzucanych mu czynów i wymierzenia kary 3 lat pozbawienia wolności pomimo, iż materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, iż swoim zachowaniem oskarżony wypełnił znamiona zarzucanych mu czynów, przyjmując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zgromadzonymi w toku postępowania, w sposób dla oskarżonego niekorzystny oraz stosując wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań, iż ww. łżył Polską Rzeczpospolitą Ludową i jej ustrój, poprzez umieszczanie na murach

napisów dotyczących Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego a także, że założył związek mający na celu łżenie ustroju, w sytuacji gdy Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego nie była objęta zakresem ochrony żadnego przepisu prawa karnego, a napisy stanowiły wyraz sprzeciwu wobec wprowadzonego stanu wojennego, zaś rzekomy związek założony przez oskarżonego, w sposób oczywisty nie istniał, którym to działaniem M. L. dopuścił się zbrodni komunistycznej, będącej zbrodnią przeciwko ludzkości, w postaci poważnej represji politycznej, a także naruszył prawa człowieka do wyrażania swoich przekonań politycznych i różnych opinii dotyczących życia społecznego, na skutek czego doszło do bezprawnego pozbawienia pokrzywdzonego wolności, na okres powyżej dni 7, czym działał na szkodę interesu publicznego i prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 18 § 2 kk w zb. z art. 189 § 2 kk w zb. z art. 231 § 1 kk w zw. z art. 11 § 2 kk w zw. z art. 12 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

2. Uchwała sądu dyscyplinarnego

Sąd Dyscyplinarny przy Prokuratorze Generalnym uchwałą z 24 kwietnia 2019 r. na podstawie art. 135 § 5 Prawa o prokuraturze zezwolił na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej prokuratora Prokuratury Rejonowej w L. w stanie spoczynku M. L. za czyny wskazane we wniosku Naczelnika Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S..

Sąd *meriti* wskazał, że uzasadnienie wniosku Naczelnika Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w S. zawierało nie tylko szczegółowo i obszernie dokonane ustalenia faktyczne i uzasadnienie prawne, ale również rys historyczny w zakresie zarzucanych czynów. Ponadto podkreślił fakt, iż pomimo prawidłowego zawiadomienia o terminie posiedzenia, prok. M. L. nie złożył pisemnego oświadczenia ustosunkowującego się do wniosku w trybie art. 135 § 6 Prawa o prokuraturze.

Sąd Dyscyplinarny, przechylając się do wniosku z 15 marca 2019 r., uznał iż w realiach przedmiotowej sprawy doszło do spełnienia przesłanki dostatecznie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa przez prok. M. L.. Zasadnicze znaczenie miał w tym zakresie wyrok uniewinniający Sądu Najwyższego z 23 lipca 1993 r., sygn. WRN 80/93 wydany na skutek rewizji nadzwyczajnej Naczelnego Prokuratora Wojskowego, w którym zaprezentowano stanowisko w zakresie bezprawności czynów zarzuconym oskarżonym P. J. i M. G.. Zgodnie z tym rozstrzygnięciem ich skazanie nastąpiło z obrazą art. 270 § 1 kk/69 i art. 276 § 3 kk/69.

Sąd *meriti* uznał, że działanie prok. M. L. miało postać represji politycznej, co uzasadnia podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa polegającego na przekroczeniu uprawnień i pozbawieniu wolności pokrzywdzonych. W ocenie sądu było to niezgodne z ówczesnie obowiązującymi przepisami kk/69 i kpk/69, jak też obowiązkami ciążącymi na prokuratorze w zakresie zgodności z prawem podejmowanych przez niego działań.

3. Zażalenie prokuratora

Prok. M. L. działając we własnym imieniu na mocy art. 135 § 11 Prawa o prokuraturze zaskarżył powyższą uchwałę Sądu Dyscyplinarnego w całości w zażaleniu z 6 maja 2019 r. Zarzucił jej „błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę podjęcia zaskarżanej uchwały, mający wpływ na jej treść, polegający na bezzasadnym przyjęciu, także wbrew logicznej wykładni zasad języka polskiego, że istniały i istnieją przesłanki do zezwolenia na pociągnięcie mnie do odpowiedzialności karnej za czyny z art. 189 § 2 w zb. z art. 231 § 1 kk w zb. z art. 18 § 2 kk (...)” *Uwaga*: treść zażalenia w tej części jest niemożliwa do racjonalnego odczytania.

Powołując się na powyższe zarzuty prok. M. L. wniósł o uchylenie zaskarżonej uchwały i umorzenie postępowania wobec jego osoby.

W uzasadnieniu zażalenia podkreślił, iż jako młody prokurator tuż po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce został rozkazem zmuszony do służby

w Wojskowej Prokuraturze Garnizonowej w K., przeniesiony z L., powołany do wojska i skoszarowany w K. i od tej pory podlegał przełożonym prokuratorom wojskowym. Zwrócił uwagę na odmienność podległości służbowej w wojsku, w której nie stosowano poleceń, ale rozkazy (ustne i pisemne), a także specyficzne poczucie jakiego doświadczał w tych okolicznościach młody, oderwany od rodziny prokurator. Za sprzeczne logicznie uznał także przypisanie mu działania dokonywanego z polecenia (rozkażu), jak i „wspólnie i w porozumieniu z innymi funkcjonariuszami państwa komunistycznego”, podkreślając zarazem brak w uchwale i jej treści wyróżnia, które z przypisanych mu czynności wynikały z wykonywania rozkazów, a które w ramach działań podjętych z innymi osobami. Zakwestionował także działanie przez siebie w zamiarze popełnienia przestępstwa, czemu w jego ocenie przeczą uwarunkowania w jakich działała wówczas prokuratura, zwłaszcza w kontekście funkcjonowania wojska i służby bezpieczeństwa.

Prokurator oświadczył, że nie pamięta ani samych spraw ani osób pokrzywdzonych w sprawach będących przedmiotem powyższego postępowania. Pamięta jednak, że „takie pisma jak postanowienia o przedstawieniu zarzutów czy o tymczasowym aresztowaniu otrzymywałem gotowe, z krótką adnotacją – wykonać, podpisać”. W tym stanie rzeczy uważa, że nie miał wyboru i nie wyklucza, że takie postanowienia podpisywał. Stąd nie wyklucza, że na będących w posiadaniu IPN i sądu dokumentach znajdują się jego podpisy, ale stanowczo oświadczył, że żadnego takiego podpisu nie złożył z własnej woli. Nie działał też pod wpływem żadnych pobudek przeciw obywatelom i nie współpracował z nikim przeciw ówczesnej opozycji, zaznaczając: „byłem młodym, skoszarowanym, zastraszonego prokuratorem pod rozkazami wojskowych dowódców, a nie podlegałem poleceniom przełożonych cywilnych”.

W toku postępowania zażaleniowego ujawniono, iż w dniu 19 listopada 2020 r. w M. zmarł prok. M. L.. Fakt ten udokumentowano nadesłanym Sądowi skróconym aktem zgonu autora zażalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ani zażalenie prokuratora, ani objęte nim orzeczenie sądu dyscyplinarnego nie były poddane przez Sąd Najwyższy analizie merytorycznej.

W aktach sprawy znajduje się odpis skrócony aktu zgonu prok. M. L., z którego wynika, iż obwiniony prokurator w stanie spoczynku zmarł 19 listopada 2021 r. W dacie wyrokowania w niniejszej sprawie istnieje zatem ujemna przesłanka, uniemożliwiająca dalsze prowadzenie postępowania, której skutkiem – zgodnie z art. 17 § 1 pkt 5) kpk – powinno być umorzenie postępowania.

Wobec faktu wystąpienia w toku postępowania odwoławczego okoliczności wyłączającej dalsze ściganie, sprawę rozpoznano wyłącznie w jej aspekcie formalnym. Zgodnie bowiem z art. 439 § 1 pkt 9) kpk niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia sąd odwoławczy na posiedzeniu uchyła zaskarżone orzeczenie, jeżeli zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie określonych m.in. w art. 17 § 1 pkt 5) kpk. Tym samym stwierdzenie śmierci oskarżonego (obwinionego) rodzi skutek prawny w postaci obowiązku uchylenia przez sąd odwoławczy orzeczenia zapadłego w pierwszej instancji, a także obowiązek umorzenia całego postępowania. Powody takiego rozwiązania normatywnego mają charakter oczywisty, zaś konsekwencje ujmowane są bardzo szeroko. Dał temu wyraz Sąd Najwyższy w wyroku z 6 czerwca 2013 r., sygn. III KK 147/13 (Lex nr 1318414), w którym podkreślił, że stwierdzenie w toku postępowania powyższej bezwzględnej przeszkody procesowej: „wymusza bądź to niewszczywanie procesu wobec sprawcy, który zmarł, bądź też umorzenie toczącego się postępowania wobec takiej osoby. Proces umarza się zatem w każdym jego stadium, w którym przesłanka ta zaistnieje, także po wydaniu wyroku, ale przed jego uprawomocnieniem”.

Z kolei użyte przez ustawodawcę w art. 17 § 1 pkt 5) kpk określenie „oskarżony” należy w odniesieniu do omawianego tu postępowania, interpretować w związku z art. 171 pkt 1) Prawa o prokuraturze. Daje to podstawy do zakwalifikowania tego pojęcia jako odpowiednika określenia „obwiniony” na gruncie

postępowania dyscyplinarnego, a także jest wyrazem stosowania w sprawach nieuregulowanych w Prawie o prokuraturze odpowiednich przepisów z kk i kpk.

Z tych względów Sąd orzekł jak w sentencji.